

Muhasebe Meslek Mensuplarının Davranışsal Faktörlerinin Muhasebe Hataları Üzerindeki Etkisi: Kocaeli Örneği

*The Effect Of Behavioral Factors Of Professional Members On Accounting Errors:
The Case Of Kocaeli*

ÖZET

Davranış ile muhasebe son zamanlarda sıklıkla karşılaşılan iki kavram olmak ile birlikte bireylerin duygu düşünce ve davranış biçimlerini inceleyen bir bilim dalı haline gelmiştir. Davranışsal muhasebe karar alıcıların verileri hangi ortamda ve nasıl aldığını inceler. Çalışmanın amacı meslek mensuplarının muhasebe alanındaki yaptıkları hataların davranışsal muhasebe açısından incelenmesidir. Meslek mensuplarına ulaşım kolaylığı sağladığında dolayı çevrimiçi anket yöntemiyle 2022 yılında toplanmıştır. Tüm anket sonuçları çalışmada kullanılmıştır. Araştırmada herhangi bir sınırlılık bulunmamaktadır Veriler anket yöntemiyle toplanarak Microsoft Excel programına aktarılarak düzenlenip temizlenerek analize uygun hale getirilmiştir. Analizlerde, Kolmogorov Smirnov Normallik Testi, Açıklayıcı Faktör Analizi, Doğrulayıcı Faktör Analizi, Güvenilirlik Analizi, Mann Whitney U Testi, Kruskal Wallis Testi ve Spearman Korelasyon Testleri kullanılmıştır. Veri analizleri IBM SPSS Statistics 26.0 (Statistical Package for Social Science) paket programı aracılığıyla test edilmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre muhasebe meslek mensuplarının muhasebe hata yapma ile medeni durumları, yaş grupları, gelir grupları, mesleki deneyim süreleri, mükellef sayıları arasında anlamlı farklılık göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Davranışsal Muhasebe, Muhasebede Hata, SMMM, Kocaeli

ABSTRACT

Behavior and accounting are two concepts that have been frequently encountered recently and have become a branch of science that examines the emotions, thoughts and behaviors of individuals. Behavioral accounting examines in which environment and how decision makers receive data. The aim of the study is to examine the mistakes made by professional members in the field of accounting in terms of behavioral accounting. Since it provides ease of access to the members of the profession, it was collected in 2022 by online survey method. All survey results were used in the study. There are no limitations in the research. The data were collected by the survey method and transferred to the Microsoft Excel program, edited and cleaned and made suitable for analysis. Kolmogorov Smirnov Normality Test, Exploratory Factor Analysis, Confirmatory Factor Analysis, Reliability Analysis, Mann Whitney U Test, Kruskal Wallis Test and Spearman Correlation Tests were used in the analysis. Data analyses were tested through IBM SPSS Statistics 26.0 (Statistical Package for Social Science) package program. According to the results obtained in the study, there is a significant difference between the marital status, age groups, income groups, duration of professional experience, number of taxpayers and accounting errors of accounting professionals.

Keywords: Behavioral Accounting, Error in Accounting, Kocaeli

GİRİŞ

Muhasebe dışarıdan bakıldığında matematiksel verilerden oluşuyor gibi gözükse de aslında iç yapısında bu verileri işleme alan, analiz eden ve yorumlayan meslek mensupları bulunmaktadır. Yapılan iş mekanik olarak gözükse de muhasebe, meslek mensuplarının duygu, düşünce ve davranış biçimlerinden etkilenmeye açıktır (Marşap, Gökten, 2016: 346). Diğer bir söylemle muhasebe rasyonellikten çıkarak davranışsal boyutla etkileşim halinde olmaktadır. Davranışsal boyut ile muhasebenin etkileşim noktasından davranışsal muhasebe çıkmaktadır (Özkalp, Kırıl, 1996: 93).

Davranışsal muhasebe, kişilerin davranışlarını konu edinerek açıklamaya çalışan bir disiplin olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyoloji, psikoloji, iktisat, ekonomi gibi pek çok bilim dalı ile etkileşim sağlayarak kişilerin davranışlarını genel muhasebe ile ilişkilendirip yeni bir bakış açısı yaratmıştır. İnsan davranışları ile muhasebe alanındaki ilişkiyi inceleyen bir bilim dalı haline gelmiştir (Kızıldağ, Özdemir, 2021: 19).

Davranış ile muhasebenin ilişkisi ilk 1950’li yıllarda davranışçı paradigma ile etkileşimi sonucu başlamıştır. Çalışmalara yansımaları ise 1960’lı yılları bulmuştur. 1980’li yıllardan günümüze kadar da hızlı bir şekilde gelişim göstererek pek çok çalışmaya konu edinilmiştir (Wibbeke, Lachmann, 2020: 281).

Ferah Yıldız¹
Damla Türkoğlu²

How to Cite This Article

Yıldız, F. & Türkoğlu, D. (2023).
“Muhasebe Meslek Mensuplarının
Davranışsal Faktörlerinin
Muhasebe Hataları Üzerindeki
Etkisi: Kocaeli Örneği”
International Social Sciences
Studies Journal, (e-ISSN:2587-
1587) Vol:9, Issue:114; pp:8008-
8019. DOI:
<http://dx.doi.org/10.29228/sss.713>
63

Arrival: 28 June 2023
Published: 31 August 2023

Social Sciences Studies Journal is
licensed under a Creative
Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.

¹ Doç.Dr. Kocaeli Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Kocaeli, Türkiye. ORCID: 0000-0003-3374-1297

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Kocaeli, Türkiye. ORCID: 0000-0003-3278-4594

Davranışsal muhasebe, muhasebe alanında karar verme süreçlerinde meslek mensuplarının davranışsal etkilerini incelemektedir. Meslek mensupları bu süreçte birden fazla faktörden etkilenebilmektedir. Bu faktörleri alışlagelmiş kültür yapıları, dini inançlar, karakter yapıları, çalışılan ortam vb. gibi sıralamak mümkündür (Ozankaya, 1984: 113).

Yapılan çalışmalarda, kişilerin içinde buldukları durumlardaki davranışlarının farklılık gösterdiğini ve bu farklılıkların davranışsal muhasebenin doğuşunda önem teşkil ettiği belirtilmiştir. Kişilerin sahip oldukları bilgi düzeyleri, tecrübe süreleri, kültürel yapıları ve içinde buldukları çevresel yapıları gibi davranışlar üzerinde etkili olan pek çok unsur vardır. Bu unsurlar, aynı zamanda aynı veriyi inceleyen iki kişinin farklı yorumlarda bulunmasına sebep olmaktadır (Ergüden, vd. 2018: 415-420).

Geleneksel muhasebe rasyonel bakış açısı ile baktığı için de sadece matematiksel verilerin kullanılmasından bununla birlikte davranışsal boyutun önem görmemesi muhasebede bazı eksiklikleri meydana getirmiştir (Ülkü, 2012: 48). Davranışsal muhasebe tam olarak burada genel muhasebeden ayrılmaktadır. Geleneksel muhasebenin sunduğu finansal verilerin kişilerin davranışları dikkate alınmadan sunulduğunu savunmuşlardır ve geleneksel muhasebenin bu anlamda eksik bıraktığı yerleri tamamlamayı hedeflemişlerdir (Yiğit, 2010: 5).

Ekonominin gelişmesiyle birlikte işletmeler arasında rekabette artmaktadır. İşletmeler bu rekabet ortamında mücadele edebilmek için geleceğe yönelik ekonomik planlamalarını iyi yapmalıdır (Jones, 1976: 20). Bunun için ihtiyaçları olan doğru ve güvenilir bilgiler muhasebe tarafından işletmelere sunulmaktadır. Bu veriler hazırlanırken meslek mensuplarının davranışları farklılık gösterebilmekte ve hatalara sebep olabilmektedir. (Demir, Yıldız, 2022: 92).

Muhasebede hata, meslek mensuplarının iradeleri dışında, bilmeden veya istemeden, farkında olmadan, dikkatsizlik yahut bilgisizlikten meydana gelen muhasebe işlem ve kayıtlarında oluşan yanlışlıklardır (Ardıç ve Ersol, 2007: 68-69). Muhasebe hataları, yasa ve genel kabul görülen ilke standartlar açısından kasit taşımadan kurallara karşı uyumsuz hareket etmek olarak da tanımlanabilir. Bu hatalar genel itibariyle dikkatsizlik, unutkanlık, bilgisizlik, ihmalsizlik veya tecrübesizlikten kaynaklanmaktadır (MHUD, 2004: 128).

Muhasebe hatalarını beş maddede sayabiliriz. Bunlar: Matematik hataları, kayıt hataları, nakil hataları, unutma ve tekrarlama hataları ve bilanço hatalarıdır.

Matematik hataları genelde veri girişi esnasında oluşan dört işlem hatalarıdır (Açık, 2012: 353). Günümüzde teknolojik gelişmelerin yaşanmasıyla birlikte e-dönüşüm süreci başlamıştır. Böylelikle matematik hatalarının en aza düşürülmesi hedeflenmektedir (Irmak vd. 2002: 30).

Kayıt hataları, meslek mensubunun dikkat eksikliğinden veya bilgi eksikliğinden meydana gelen veri kayıt ederken kullanılan rakam veya hesapların yanlışlığından ortaya çıkan hatalardır (Demir, Yıldız, 2022: 8-11).

Nakil hataları, muhasebeye ilişkin verilerin yevmiye defterinden defteri kebire, defteri kebirden mizana veya ilgili defterde sayfalar arası geçişlerde herhangi bir hesabın borç veya alacağının tutması yanlış kaydedilmesinde ortaya çıkan hatalardır (Erol, 2008: 231).

Unutma ve tekrarlama hataları, işletmelerde dönemsellik ilkesi gereğince sınırsız olan ömürleri dönem ayrılmakta ve işlemler dönemine ait olarak kayıt edilmelidir. Unutma hataları işlemin döneminde kayıt edilmesi unutulmuş başka dönemlerde kayıt altına alınmasıdır. Tekrarlama hataları ise işlemin diğer dönemlerde olmasına rağmen tekrarlama hatasıdır (Hiçşamaz, 1977: 28-31).

Bilanço hataları, bilançolar işletme hakkında açık ve doğru bilgi edinilmesin kullanılan mali tablolardır. Bu yüzden işletme bilançoları hazırlanırken muhasebe temel kavramları ve standartları dikkate alınarak açık, anlaşılır ve doğru bir şekilde hazırlanmalıdır (Akdoğan ve Tenker, 2001: 60). Bu kurallar çerçevesinde hazırlanmayan bilançolar gerçeği yansıtmamak ile birlikte bilanço hatalarının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Katkat, 2007: 105).

Literatür Taraması

Kim ve Waller (2005) yaptıkları çalışmada denetçilerin vergi uyumu ili alakalı bir rapor deneyi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sınırlı rasyonaliteye sahip olan denetçiler mükellefler hakkında bir inanca sahip olduklarını ve mükelleflerin raporlama dışı olan gelirlerini sürekli arttırdıklarını düşünmektedirler.

Dearman ve Shields (2005) yaptıkları çalışmada katılımcılara iki farklı maliyet sistemi tarafından ürün sağlanmış ve muhasebeciler tarafından fiyatlandırma yapılması istenmiştir. Ürün maliyetleri aynı olmasına rağmen katılımcılar farklı maliyetler ile gelen ürünlere farklı fiyatlandırma yapmıştır.

Arnold vd. (2006) yaptıkları çalışmada Avrupa Birliği'nin artan bağımsızlığını göz önüne alarak bir ülkedeki kültürün başka ülkedeki davranış kurallarıyla olan uyumu incelenmiştir. 8 Avrupa ülkesi 294 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kişilerin kültürel yapılarının istihdam seviyesini belirlediğine ulaşılmıştır.

Chin ve Chi (2008) yaptıkları çalışmada cinsiyet farkının muhasebe alanındaki davranışlara etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre kadınların erkeklere oranla daha az risk aldığı ve daha fazla etik davranma eğiliminin olduğuna ulaşılmıştır.

Chung vd. (2008) yaptıkları çalışmada 102 denetim elemanı ile deney yapılmıştır. Yapılan deneyde farklı niteliklerin stok değerlendirme kararlarına etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre düşük duygu durumunda olan denetçilerin en düşük stok değerlemesini yaptığını ulaşılmıştır.

Li, (2010) yapmış olduğu çalışmada ünlü enerji şirketi olan Enron Şirketi'nin 2001 yılındaki iflas nedenini araştırmıştır. Araştırma sonucuna göre yaşanan manipülasyonlar sebebiyle Enron Şirketi çok hızlı bir düşüş yaşamıştır ve bununla birlikte şirketin iflas nedenleri arasında yönetim, muhasebe hataları ve hileleri, kişisel çıkarlar gösterilmiştir.

Uyar (2018) yapmış olduğu çalışmasında hata yönetim yaklaşımının iş performansına etkinin incelenmesi ve bu yaklaşımın görev karmaşıklığı kapsamına incelenmesi amaç edinmiştir. İstanbul ilinde özel sektörde bağımlı olarak çalışan meslek mensupları üzerinde anket çalışması yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre esnek ve toleranslı yaklaşım caydırıcı yaklaşıma göre iş performansı üzerinde daha yüksek etki derecesine sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Mesleki tecrübenin artışı da iş performansı üzerinde olumlu etkide bulunmaktadır.

Uslu (2019) yapmış olduğu çalışmada muhasebe alanındaki hata ve hilelerin Türk Vergi Mevzuatı açısından incelenmesi ve buna meslek mensuplarının bakış açılarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucuna göre çıkarılan vergi affı, matrah artırımı, vergi takviminin sıkışıklığı gibi etmenler hata ve hileyi arttırmaktadır. Teknolojik gelişmeler iste hata ve hilelerin azalması yönde rol oynamaktadır. Meslek mensuplarının en çok hata yapma nedenleri ise yöneticilerin etkisinde kalmaları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özçimen (2019) yapmış olduğu çalışmada meslek mensuplarının muhasebe manipülasyonuna eğilimli olup olmadığını tespit etmeye amaçlamıştır. Bursa ilinde çalışan meslek mensupları üzerinde anket çalışması yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre manipülasyona yüksek oranda katılım olduğu ve bunun nedeni ise suç olduğunun bilinmemesi sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca mükellef baskısı, yeterli denetim olmaması, vergi uygulamalarında sorunların olması, rekabet baskısı gibi nedenlerinde meslek mensuplarını manipülasyona iten nedenler arasında sayılmıştır.

Gökoğlan, Kök vd (2021) yapmış oldukları çalışmada Diyarbakır' da faaliyet gösteren meslek mensuplarının muhasebe alanında yapılan hatalara bakış açıları incelenmek istenmiştir. Araştırma sonucuna göre artan iş yükü, stres altında çalışmak, mevzuatın sürekli değişmesi gibi durumlarda muhasebe hatalarının daha fazla meydana geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gül ve Demir (2022) yapmış oldukları çalışmada Elazığ'da faaliyet gösteren meslek mensuplarının muhasebe hatalarına yönelik bakış açılarını tespit etmek için 80 meslek mensubu üzerinde anket çalışması yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre hataya iten en büyük etmenin mükellef olduğu, ayrıca işletmedeki yoğunluğunda hatalara sebebiyet verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

UYGULAMA

Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde, araştırmanın anket ile elde edilen verileri incelenmekte ve araştırmanın yöntemine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Ayrıca bilgi sistemlerine giriş yoluyla elde edilen veriler, çeşitli istatistik yöntemleriyle test edilmektedir. Veriler meslek mensuplarına ulaşım kolaylığı sağladığında dolaylı çevrimiçi anket yöntemiyle 2022 yılında toplanmıştır. Tüm anket sonuçları çalışmada kullanılmıştır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, 203 katılımcının gruplarına göre ilişkilerini incelemek amacıyla anket yöntemi ile incelenmiştir.

Veri Toplama Aracı ve Teknikleri

Anket formu 5'li Likert ölçeği ile hazırlanmıştır. Form 3 bölümden oluşmaktadır. Anket formunun ilk bölümünde Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerin demografik özelliklerini tespit etmeye yönelik sorular sorulmuştur. Meslek mensuplarının muhasebede yapılan hataları verilen ölçeklerin etkilediğine katılma düzeylerini ölçmek için

ikinci bölüm hazırlanmıştır. İkinci bölümün hazırlanmasında Sakarya, Kara (2010) yapmış oldukları çalışmadan faydalanılmıştır. Çalışmada ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Güvenilirlik katsayısı Cronbach Alpha değeri 0.753 olarak hesaplanmıştır. Anketin üçüncü bölümünde verilen ölçeklerin muhasebe yapılan hataları azalttığı görüşüne katılım düzeyleri ölçülmek istenmiştir. Üçüncü bölümün hazırlanmasında Kısakürek & Alpan 2010 ve Fidan & Subaşı 2014 yılında yapmış oldukları çalışmalardan faydalanılmıştır. Kısakürek & Alpan yapmış olduğu çalışmasının güvenilirliği Cronbach Apha testiyle ölçülmüş 0,77 olarak hesaplanmıştır. Fidan & Subaşı güvenilirliği Cronbach's Alpha testi ile ölçmüş Olup Alpha katsayısı 0,870 olarak hesaplanmıştır.

Veriler anket yöntemiyle toplanarak Microsoft Excel programına aktararak düzenlenip temizlenerek analize uygun hale getirilmiştir. Analizlerde, Kolmogorov Smirnov Normallik Testi, Açıklayıcı Faktör Analizi, Doğrulayıcı Faktör Analizi, Güvenilirlik Analizi, Mann Whitney U Testi, Kruskal Wallis Testi ve Spearman Korelasyon Testleri kullanılmıştır. Veri analizleri IBM SPSS Statistics 26.0 (Statistical Package for Social Science) paket programı aracılığıyla test edilmiştir.

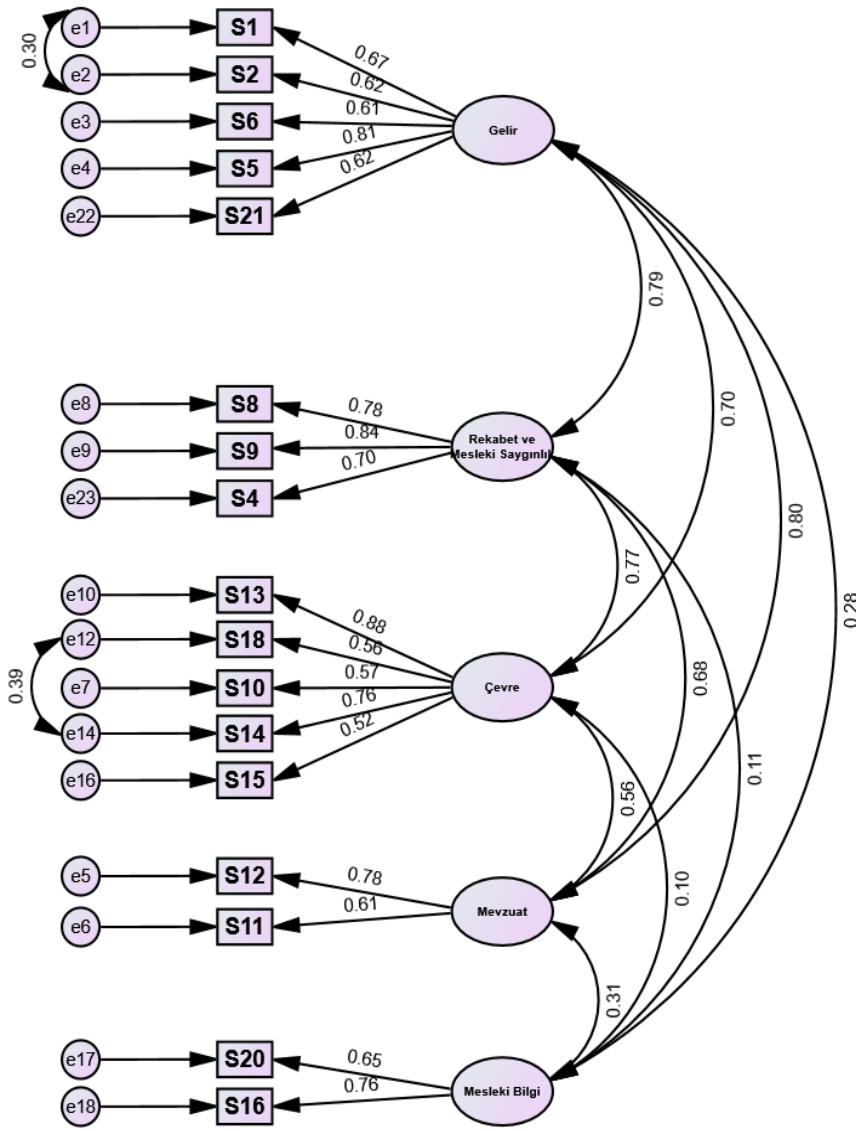
Bulguların Değerlendirmesi ve Tartışma

Katılımcılara yöneltilen 23 ifadeli ölçek soruları açıklayıcı faktör analizi ile analiz edildiğinde gruplanan ve dışarıda bırakılması gereken sorular olduğu tespit edilmiştir. Kalan ifadeler yine SPSS AMOS programında doğrulayıcı faktör analizinde test edildikten sonra modifikasyon indislerine göre aşağıdaki gibi modellenmiştir.

Tablo 1: Açıklayıcı Faktör Analizi Döndürülmüş Bileşen Matrisi

	1	2	3	4	5
S1	0,784	0,091	0,123	0,055	0,161
S2	0,719	0,149	0,117	0,019	0,173
S6	0,647	0,140	0,169	0,246	0,047
S5	0,643	0,298	0,290	-0,006	0,266
S12	0,581	0,393	0,011	0,035	0,206
S11	0,571	0,176	0,052	0,406	-0,163
S10	0,054	0,703	0,321	0,179	-0,144
S8	0,267	0,689	0,229	-0,035	0,268
S9	0,311	0,686	0,104	-0,014	0,394
S13	0,226	0,600	0,533	-0,037	0,165
S3	0,306	0,528	0,074	0,204	-0,075
S18	0,108	0,144	0,736	0,086	0,217
S19	0,314	0,084	0,648	0,142	-0,239
S14	0,213	0,382	0,610	-0,037	0,288
S17	0,001	0,093	0,545	0,417	0,098
S15	0,092	0,219	0,504	-0,078	0,433
S20	0,086	-0,002	0,102	0,768	0,141
S16	0,159	-0,023	0,118	0,735	-0,172
S22	0,038	-0,018	0,052	0,596	0,392
S7	0,054	0,341	-0,070	0,530	0,121
S23	0,192	0,068	0,108	0,344	0,601
S21	0,362	0,136	0,308	0,155	0,580
S4	0,412	0,430	0,119	-0,030	0,437

Tablo 1'de varimax metoduyla döndürülmüş faktör analizi bileşen matrisi bulunmaktadır. Özdeğeri 1'den büyük 5 faktörlü bir yapı öneren analizde kümülatif açıklanan varyans oranı %58,6 olarak hesaplanmıştır.

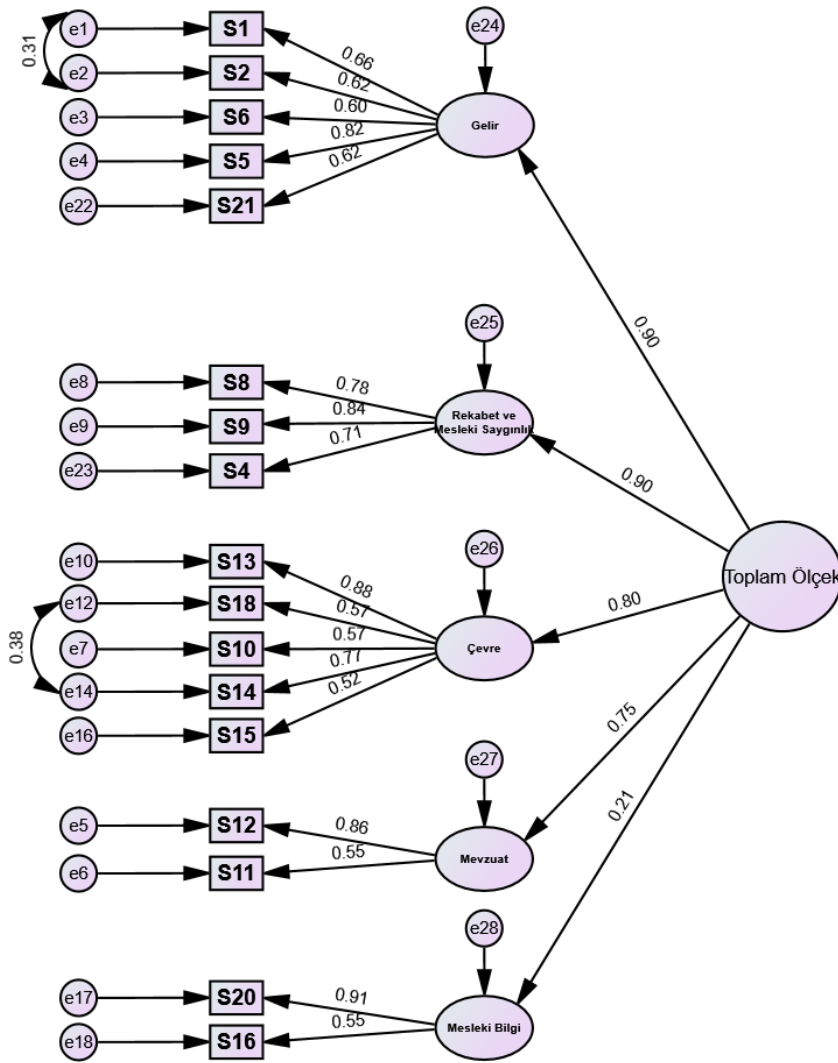
Şekil 1: Doğrulayıcı Faktör Analizi AMOS Modeli

Yukarıdaki modele göre faktör korelasyonları çok düşük olan sorular modelden çıkarılarak yukarıdaki nihai modele ulaşılmıştır. Burada faktörler arası kovaryans katsayıları tolerans sınırları dahilinde %1 ile %80 arasında değişmektedir.

Tablo 2: Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İyiliği İndeksleri

Uyum İyiliği İndeksleri	Değer	Kriter
CMIN/DF	2,098	>3
SRMR	0,067	>0,08
RMSEA	0,074	>0,08
CFI	0,917	<0,90

DFA analizi sonucunda uyum iyiliği indeksleri (model fit index) incelendiğinde CFI, RMR ve RMSEA değerleri normal sınırlardadır.

Şekil 2: Doğrulayıcı Faktör Analizi AMOS Modeli (Toplam Ölçek)

Yukarıdaki model ikinci sıra DFA modelidir. Burada faktörlerin ölçek toplamına bağlanma katsayıları %2 ile %90 arasında değişmektedir.

Tablo 3: Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İyiliği İndeksleri (Toplam Ölçek)

Uyum İyiliği İndeksleri	Değer	Kriter
CMIN/DF	2,131	>3
SRMR	0,071	>0,08
RMSEA	0,075	>0,08
CFI	0,911	<0,90

DFA analizi sonucunda uyum iyiliği indeksleri (model fit index) incelendiğinde CFI, RMR ve RMSEA değerleri normal sınırlardadır.

Tablo 4: Faktörler, Değişkenler ve Standartlaştırılmış Regresyon Katsayıları

Soru	İfade	Faktör	Katsayı
S1	Müşteriyi kaçırmama düşüncesi	Gelir	0,671
S2	Daha çok para kazanma isteği	Gelir	0,621
S5	Gelir dağılımındaki dengesizlikler	Gelir	0,814
S6	Denetim yetersizliği	Gelir	0,612
S21	Alınan ücret	Gelir	0,620
S4	Meslekteki rekabetin yoğunluğu	Rekabet ve Mesleki Saygınlık	0,698
S8	Mesleki saygınlığın toplumda az olması	Rekabet ve Mesleki Saygınlık	0,784
S9	Ekonomik istikrarsızlık	Rekabet ve Mesleki Saygınlık	0,838
S10	Aileden gelen görgü ve terbiye eğitimindeki yetersizlik	Çevre	0,570
S13	Gelenek, görenek, örf ve adetler	Çevre	0,883
S14	Dini faktörler	Çevre	0,763
S15	Çevresel baskılar	Çevre	0,520
S18	Dini inançların düzeyi	Çevre	0,560
S11	Mevzuatta sık sık değişikliklerin yapılması	Mevzuat	0,610
S12	Kamu kurumlarının işleyiş süreci	Mevzuat	0,779
S16	Alınan eğitimler	Mesleki Bilgi	0,764
S20	Mesleki bilgi düzeyi	Mesleki Bilgi	0,647

Tablo 5: Ölçeklerin Güvenilirlik Analizleri

Faktörler	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Gelir	0,812	5
Rekabet ve Mesleki Saygınlık	0,812	3
Çevre	0,804	5
Mevzuat	0,635	2
Mesleki Bilgi	0,659	2
Toplam Ölçek	0,894	17

5 faktör için de uygulanan güvenilirlik analizi sonuçları 0,64-0,81 arasında değişmektedir. Buna göre faktörlerin ve ölçeğin güvenilirliği yüksek düzeydedir.

Tablo 6: Faktörlerin Normal Dağılım Testleri

Faktör	İstatistik	sd	p
Gelir	0,175	203	0,000*
Rekabet ve Mesleki Saygınlık	0,197	203	0,000*
Çevre	0,083	203	0,002*
Mevzuat	0,238	203	0,000*
Mesleki Bilgi	0,241	203	0,000*
Toplam Ölçek	0,123	203	0,000*

*0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı.

H_0 : Verilerin dağılımı normal dağılıma uyar.

H_1 : Verilerin dağılımı normal dağılıma uymaz.

Kolmogorov Smirnov normallik testleri sonuçlarına göre 5 faktörün de normal dağılım sergilemediği görülmektedir (H_0 ret: $p < 0,05$). Buna göre değişkenlerin analizlerinde parametrik olmayan testler tercih edilecektir

Tablo 7: Medeni Duruma Göre İstatistiksel Analizler (Ortalama \pm St.Sapma)

	Bekar	Evli	Toplam	p
Gelir	21,71 \pm 2,87	19,84 \pm 4,48	20,71 \pm 3,93	0,003*
Rekabet ve Mesleki Saygınlık	12,54 \pm 2,64	11,2 \pm 3,25	11,82 \pm 3,05	0,003*
Çevre	18,84 \pm 4,73	16,43 \pm 4,49	17,55 \pm 4,75	0,000*
Mevzuat	9,13 \pm 1,18	8,44 \pm 1,7	8,76 \pm 1,52	0,002*
Mesleki Bilgi	9 \pm 1,14	8,95 \pm 1,17	8,98 \pm 1,15	0,821
Toplam Ölçek Puanı	71,22 \pm 9,99	64,87 \pm 11,54	67,81 \pm 11,28	0,000*

*0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı.

Burada aşağıdaki hipotezler test edilecektir

H_0 : "Muhasebe meslek mensuplarının muhasebe hata yapma ile medeni durumları arasında anlamlı farklılık göstermemektedir."

H_1 : "Muhasebe meslek mensuplarının muhasebe hata yapma ile medeni durumları arasında anlamlı farklılık göstermektedir."

Medeni Duruma göre uygulanan Mann Whitney U sonuçlarına göre Gelir, Rekabet ve Mesleki Saygınlık, Çevre, Mevzuat ve Toplam Ölçek Puanı puanları anlamlı farklılıklar göstermektedir ($p < 0,05$). Buna göre evlilerin faktör ve ölçek puanları bekarlara göre daha düşüktür.

Buna göre H_0 hipotezi reddedilmiştir. H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 8: Yaşa Göre İstatistiksel Analizler (Ortalama \pm St.Sapma)

	25 ve altı	26-35 arası	36-45 arası	46 ve üstü	Toplam	p
Gelir	21,98 \pm 2,80	21,05 \pm 3,13	19,72 \pm 4,38	19,65 \pm 5,21	20,71 \pm 3,93	0,022*
Rekabet ve Mesleki Saygınlık	12,85 \pm 2,24	12,44 \pm 2,63	10,58 \pm 3,39	10,97 \pm 3,53	11,82 \pm 3,05	0,002*
Çevre	19,17 \pm 4,19	18,10 \pm 4,49	16,00 \pm 4,81	16,38 \pm 5,07	17,55 \pm 4,75	0,002*
Mevzuat	9,15 \pm 1,15	8,83 \pm 1,63	8,50 \pm 1,54	8,43 \pm 1,66	8,76 \pm 1,52	0,068
Mesleki Bilgi	8,83 \pm 1,30	9,08 \pm 0,85	9,06 \pm 1,11	8,89 \pm 1,43	8,98 \pm 1,15	0,840
Toplam Ölçek Puanı	71,98 \pm 9,11	69,49 \pm 9,60	63,86 \pm 11,32	64,32 \pm 14,01	67,81 \pm 11,28	0,001*

*0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı

Burada aşağıdaki hipotezler test edilecektir.

H₀: “Yaşa göre meslek mensuplarının yaptıkları hataların fazlalığı açısından anlamlı farklılık göstermemektedir.”

H₁: “Yaşa göre meslek mensuplarının yaptıkları hataların fazlalığı açısından anlamlı farklılık göstermektedir.”

Yaş gruplarına göre uygulanan Kruskal Wallis sonuçlarına ve Toplam Ölçek Puanı puanları anlamlı farklılıklar göstermektedir ($p < 0,05$).

36-45 arası-25 ve altı ($p=0.003$) ve 46 ve üstü-25 ve altı ($p=0.046$) gruplar arasındaki gelir puanlarındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,05$). Buna göre 25 ve altı yaş grubunun gelir puanı 36 ve üzeri gruplara göre anlamlı derecede daha yüksektir ($p < 0,05$).

36-45 arası-26-35 arası ($p=0.003$), 36-45 arası-25 ve altı ($p=0.001$) ve 46 ve üstü-25 ve altı ($p=0.023$) gruplar arasındaki Rekabet ve Mesleki Saygınlık puanlarındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,05$). Buna göre 25 ve altı yaş grubunun Rekabet ve Mesleki Saygınlık puanı 36 ve üzeri gruplara göre anlamlı derecede daha yüksektir ($p < 0,05$).

36-45 arası-26-35 arası ($p=0.019$), 36-45 arası-25 ve altı ($p=0.001$) ve 46 ve üstü-25 ve altı ($p=0.006$) gruplar arasındaki Çevre puanlarındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,05$). Buna göre 25 ve altı yaş grubunun Çevre puanı 36 ve üzeri gruplara göre anlamlı derecede daha yüksektir ($p < 0,05$).

36-45 arası-26-35 arası ($p=0.011$), 36-45 arası-25 ve altı ($p=0.000$) ve 46 ve üstü-25 ve altı ($p=0.003$) gruplar arasındaki Toplam Ölçek Puanı puanlarındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,05$). Buna göre 25 ve altı yaş grubunun Toplam Ölçek Puanı puanı 36 ve üzeri gruplara göre anlamlı derecede daha yüksektir ($p < 0,05$). Yaş arttıkça ölçek ve faktör puanları azalmaktadır.

Buna göre H_0 hipotezi reddedilmiştir. H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 9: Gelir Grubuna Göre İstatistiksel Analizler (Ortalama \pm St.Sapma)

	Asgari Ücret	5,501 TL-8,500 TL Arası	8,501 TL-10,000 TL Arası	10,001 TL Ve Üzeri	Toplam	p
Gelir	21,82 \pm 2,83	21,24 \pm 3,29	21,37 \pm 2,56	19,52 \pm 4,91	20,71 \pm 3,93	0,074
Rekabet ve Mesleki Saygınlık	12,98 \pm 1,89	12,91 \pm 2,39	11,56 \pm 3,20	10,86 \pm 3,41	11,82 \pm 3,05	0,003*
Çevre	18,73 \pm 4,10	18,35 \pm 4,48	18,30 \pm 4,86	16,15 \pm 4,86	17,55 \pm 4,75	0,006*
Mevzuat	8,96 \pm 1,43	9,00 \pm 1,30	8,91 \pm 1,34	8,47 \pm 1,70	8,76 \pm 1,52	0,347
Mesleki Bilgi	8,87 \pm 1,01	8,88 \pm 1,34	9,16 \pm 0,87	8,98 \pm 1,27	8,98 \pm 1,15	0,589
Toplam Ölçek Puanı	71,36 \pm 7,38	70,38 \pm 10,42	69,3 \pm 10,32	63,98 \pm 12,83	67,81 \pm 11,28	0,002*

*0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı

Burada aşağıdaki hipotezler test edilecektir.

H₀: “Gelir grubuna göre meslek mensuplarının muhasebede yaptıkları hatalar açısından anlamlı farklılık göstermemektedir.”

H₁: “Gelir grubuna göre meslek mensuplarının muhasebede yaptıkları hatalar açısından anlamlı farklılık göstermektedir.”

Gelir gruplarına göre uygulanan Kruskal Wallis sonuçlarına göre Rekabet ve Mesleki Saygınlık, Çevre ve Toplam Ölçek Puanı puanları anlamlı farklılıklar göstermektedir ($p < 0,05$).

10.001 TL Ve Üzeri- Asgari Ücret ($p=0.002$) ve 10.001 TL Ve Üzeri- 5.501 TL-8.500 TL Arası ($p=0.003$) gruplar arasındaki Rekabet ve Mesleki Saygınlık puanlarındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,05$). Buna göre 10.001 TL Ve Üzeri grubunun Rekabet ve Mesleki Saygınlık puanı diğer gruplara göre anlamlı derecede daha düşüktür ($p < 0,05$).

10.001 TL Ve Üzeri- 8.501 TL-10.000 TL Arası ($p=0.017$), 10.001 TL Ve Üzeri - 5.501 TL-8.500 TL Arası ($p=0.014$) ve 10.001 TL Ve Üzeri- Asgari Ücret ($p=0.003$) gruplar arasındaki Çevre puanlarındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Buna göre 10.001 TL Ve Üzeri grubunun Çevre puanı diğer gruplara göre anlamlı derecede daha düşüktür ($p<0,05$).

10.001 TL Ve Üzeri- 8.501 TL-10.000 TL Arası ($p=0.021$), 10.001 TL Ve Üzeri- 5.501 TL-8.500 TL Arası ($p=0.005$) ve 10.001 TL Ve Üzeri- Asgari Ücret ($p=0.001$) gruplar arasındaki Toplam Ölçek Puanı puanlarındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Buna göre 10.001 TL Ve Üzeri grubunun Toplam Ölçek Puanı puanı diğer gruplara göre anlamlı derecede daha düşüktür ($p<0,05$).

Buna göre H_0 hipotezi reddedilmiştir. H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 10: Mükellef Sayısına Göre İstatistiksel Analizler (Ortalama \pm St.Sapma)

	0-40 Arası	41-80 Arası	81-100 Arası	101+	Toplam	p
Gelir	19,23 \pm 4,65	21,46 \pm 3,41	21,11 \pm 3,96	20,58 \pm 3,44	20,71 \pm 3,93	0,017*
Rekabet ve Mesleki Saygınlık	10,38 \pm 3,49	12,28 \pm 2,79	11,72 \pm 3,09	12,89 \pm 2,21	11,82 \pm 3,05	0,004*
Çevre	16,02 \pm 4,58	18,05 \pm 4,81	18,37 \pm 4,99	17,44 \pm 4,20	17,55 \pm 4,75	0,043*
Mevzuat	8,51 \pm 1,54	8,84 \pm 1,50	8,91 \pm 1,36	8,72 \pm 1,72	8,76 \pm 1,52	0,472
Mesleki Bilgi	9,00 \pm 0,98	9,19 \pm 1,09	8,80 \pm 1,31	8,72 \pm 1,23	8,98 \pm 1,15	0,132
Toplam Ölçek Puanı	63,15 \pm 12,06	69,82 \pm 10,85	68,91 \pm 11,57	68,36 \pm 9,28	67,81 \pm 11,28	0,005*

*0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı

Burada aşağıdaki hipotezler test edilecektir.

H_0 : “Mükellef sayısına göre meslek mensupları muhasebe hata yapma açısından anlamlı farklılık göstermemektedir.”

H_1 : “Mükellef sayısına göre meslek mensupları muhasebe hata yapma açısından anlamlı farklılık göstermektedir.”

Mükellef Sayısına göre uygulanan Kruskal Wallis sonuçlarına göre Gelir, Rekabet ve Mesleki Saygınlık, Çevre ve Toplam Ölçek Puanı puanları anlamlı farklılıklar göstermektedir ($p<0,05$).

0-40 Arası- 81-100 Arası ($p=0.015$) ve 0-40 Arası- 41-80 Arası ($p=0.003$) gruplar arasındaki Gelir puanlarındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Buna göre 0-40 Arası grubunun Gelir puanı diğer gruplara göre anlamlı derecede daha düşüktür ($p<0,05$).

0-40 Arası - 41-80 Arası ($p=0.002$) ve 0-40 Arası - 101 Ve Daha Fazla ($p=0.001$) grupları arasındaki Rekabet ve Mesleki Saygınlık puanlarındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Buna göre 0-40 Arası grubunun Rekabet ve Mesleki Saygınlık puanı diğer gruplara göre anlamlı derecede daha düşüktür ($p<0,05$).

0-40 Arası- 41-80 Arası ($p=0.017$) ve 0-40 Arası- 81-100 Arası ($p=0.009$) grupları arasındaki Çevre puanlarındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Buna göre 0-40 Arası grubunun Çevre puanı diğer gruplara göre anlamlı derecede daha düşüktür ($p<0,05$).

0-40 Arası- 101 Ve Daha Fazla ($p=0.029$), 0-40 Arası- 81-100 Arası ($p=0.004$) ve 0-40 Arası- 41-80 Arası ($p=0.001$) grupları arasındaki Toplam Ölçek Puanı puanlarındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Buna göre 0-40 Arası grubunun Toplam Ölçek Puanı puanı diğer gruplara göre anlamlı derecede daha düşüktür ($p<0,05$).

Buna göre H_0 hipotezi reddedilmiştir. H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 11: Mesleki Deneyim Süresine Göre İstatistiksel Analizler (Ortalama \pm St.Sapma)

	1-5 Yıl	6-10 Yıl	11-15 Yıl	16 Yıl +	Toplam	p
Gelir	21,61 \pm 2,93	21,07 \pm 2,97	20,39 \pm 4,73	18,28 \pm 5,36	20,71 \pm 3,93	0,024*
Rekabet ve Mesleki Saygınlık	12,42 \pm 2,57	12,39 \pm 2,62	11,00 \pm 3,36	10,38 \pm 3,81	11,82 \pm 3,05	0,023*
Çevre	18,56 \pm 4,67	18,16 \pm 4,25	17,05 \pm 4,52	14,63 \pm 4,96	17,55 \pm 4,75	0,001*
Mevzuat	9,05 \pm 1,36	9,04 \pm 1,14	8,45 \pm 1,86	7,94 \pm 1,70	8,76 \pm 1,52	0,002*
Mesleki Bilgi	9,08 \pm 1,10	8,95 \pm 0,88	8,71 \pm 1,52	9,09 \pm 1,20	8,98 \pm 1,15	0,451
Toplam Ölçek Puanı	70,71 \pm 10,15	69,61 \pm 8,91	65,61 \pm 11,42	60,31 \pm 13,77	67,81 \pm 11,28	0,000*

*0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı

Burada aşağıdaki hipotezler test edilecektir.

H_0 : “Muhasebe meslek mensuplarının muhasebe hata yapma ile tecrübe süreleri arasında anlamlı farklılık göstermemektedir.”

H₁: “Muhasebe meslek mensuplarının muhasebe hata yapma ile tecrübe süreleri arasında anlamlı farklılık göstermektedir.”

Mesleki Deneyim Süresine göre uygulanan Gelir, Rekabet ve Mesleki Saygınlık, Çevre, Mevzuat ve Toplam Ölçek Puanı puanları anlamlı farklılıklar göstermektedir ($p<0,05$).

16 Yıl Ve Daha Fazlası- 6-10 Yıl Arası ($p=0.048$) ve 16 Yıl Ve Daha Fazlası- 1-5 Yıl Arası ($p=0.002$) gruplar arasındaki Gelir puanlarındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Buna göre 16 Yıl ve daha fazla deneyime sahip grubun Gelir puanı diğer gruplara göre anlamlı derecede daha düşüktür ($p<0,05$).

16 Yıl Ve Daha Fazlası- 6-10 Yıl Arası ($p=0.023$), 16 Yıl Ve Daha Fazlası- 1-5 Yıl Arası ($p=0.014$) ve 11-15 Yıl Arası- 1-5 Yıl Arası ($p=0.041$) gruplar arasındaki Rekabet ve Mesleki Saygınlık puanlarındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Buna göre 16 Yıl ve daha fazla deneyime sahip grubun Rekabet ve Mesleki Saygınlık puanı diğer gruplara göre anlamlı derecede daha düşüktür ($p<0,05$).

16 Yıl Ve Daha Fazlası- 11-15 Yıl Arası ($p=0.043$), 16 Yıl Ve Daha Fazlası- 6-10 Yıl Arası ($p=0.001$) ve 16 Yıl Ve Daha Fazlası- 1-5 Yıl Arası ($p=0.000$) gruplar arasındaki Çevre puanlarındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Buna göre 16 Yıl ve daha fazla deneyime sahip grubun Çevre puanı diğer gruplara göre anlamlı derecede daha düşüktür ($p<0,05$).

16 Yıl Ve Daha Fazlası- 6-10 Yıl Arası ($p=0.002$) ve 16 Yıl Ve Daha Fazlası- 1-5 Yıl Arası ($p=0$) gruplar arasındaki Mevzuat puanlarındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Buna göre 16 Yıl ve daha fazla deneyime sahip grubun Mevzuat puanı diğer gruplara göre anlamlı derecede daha düşüktür ($p<0,05$).

16 Yıl Ve Daha Fazlası- 6-10 Yıl Arası ($p=0.001$), 16 Yıl Ve Daha Fazlası- 1-5 Yıl Arası ($p=0$) ve 11-15 Yıl Arası- 1-5 Yıl Arası ($p=0.02$) gruplar arasındaki Toplam Ölçek Puanı puanlarındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Buna göre 16 Yıl ve daha fazla deneyime sahip grubun Toplam Ölçek Puanı diğer gruplara göre anlamlı derecede daha düşüktür ($p<0,05$).

Buna göre H_0 hipotezi reddedilmiştir. H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 12: Faktörler Arasındaki İlişki (Spearman Korelasyon Testi) r(p)

	Rekabet ve Mesleki Saygınlık	Çevre	Mevzuat	Mesleki Bilgi
Gelir	0,59 (0,000*)	0,57 (0,000*)	0,54 (0,000*)	0,22 (0,001*)
Rekabet ve Mesleki Saygınlık		0,61 (0,000*)	0,45 (0,000*)	0,13 (0,075)
Çevre			0,38 (0,000*)	0,10 (0,141)
Mevzuat				0,24 (0,001*)

*0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı

Faktörlerin birbirleriyle ilişkisini irdelemek amacıyla faktör puanlarının ilişkisi Spearman Korelasyon Testi ile incelenmiştir. Test sonucunda mesleki bilgi ile Rekabet ve Mesleki Saygınlık ve Çevre dışındaki tüm değişkenler arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

SONUÇ

Muhasebe alanında yapılan hatalar meslek mensuplarının davranışları ile ilişki içerisindedir. Bu anlamda çalışmada meslek mensuplarının muhasebe alanında yapmış oldukları hataları davranışsal muhasebe açısından incelenmiştir. Kocaeli ilinde bağımsız olarak faaliyet gösteren 203 adet meslek mensubu üzerinde anket çalışması yapılmıştır.

Anket sonuçlarına bakıldığında, muhasebe meslek mensuplarının muhasebe alanında hata yapmaları ile medeni durumları, yaş grupları, gelir grupları, mesleki deneyim süreleri, mükellef sayıları arasında anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Buna göre, muhasebe alanında hata yapma olasılığını en aza indirebilmek için bazı unsurlar dikkate alınabilir. Hata yapmayı etkileyen faktörlerden biri olan medeni durum açısından bakıldığında evli ve bekarlar arasından fark olduğu görülmektedir. Bu anlamda özel hayat ve iş hayatı dengesi kurulabilirse bu alanda oluşabilecek hatalar en aza indirilmiş olabilir.

Diğer bir faktöre bakıldığında yaş grupları arasında fark olduğu görülmektedir. Bu durumda erken yaşta mesleğe giren meslek mensuplarının, mesleki hayatlarında daha donanımlı olmaları sağlayacak bir eğitim sistemi geliştirilmelidir. Ayrıca mesleği daha iyi öğrenmeleri açısından da sürekli ve ulaşımı kolay kurslar, seminerler yetkili kurumlarca verilmelidir.

Ücret faktörü açısından incelendiğinde meslek mensuplarının odalar tarafından uygulanan asgari ücret tarifesinin yetersiz kalması ve mükelleften ücretleri alamama gibi sorunlarının yine yetkili kurumlarca çözülmesi gerekmektedir.

Mükellef sayısı faktörü incelendiğinde meslek mensuplarını fazla mükellefe bakmaya çalışması beraberinde hataları da getirmektedir. Bu anlamda gereken ücret sorunu çözüldüğünde meslek mensupları da ücret sıkıntısı çekmemesi durumunda hizmet verebileceği mükellef sayısının üstüne çıkmayacaktır.

Diğer faktör olan deneyim süresi aslında yaş, işe bağlantılı durumdadır. Meslek mensupları yaş aldıkça ve meslekte geçirdikleri süre arttıkça deneyim kazanacaktır. Ve bu şekilde de oluşabilecek hataların önüne geçilecektir.

Bu çalışma sadece Kocaeli ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarına uygulanan anket verilerine dayanmaktadır. Daha genel sonuçlara ulaşabilmek için farklı bölgelerde daha kapsamlı araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu anlamda yapılan çalışmanın, ileride yapılabilecek araştırmalar için literatür niteliği taşıdığı dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

Açık, S. (2012). Muhasebede Hata Ve Hilelerin Vergi Hukuku Açısından İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(3), 351-366.

Akdoğan, N. Ve Tenker, N. (2001). Mali Tablo Analizi. Ankara: Gazi Kitabevi.

Ardıç, O. Ve Ersol E. (2007). Borçlar Hukuku, Ankara: Agon Bilgi Akademisi.

Arnold, F. Donald, Richard A. Bernardi, Presha E. Neidermeyer Ve Josef Schmee , “The Effect Of Country And Culture On Perceptions Of Appropriate Ethical Actions Prescribed By Codes Of Conduct: A Western European Perspective Among Accountants ”, *Journal Of Business Ethics*, 70, 327-340.

Chin, Chen-Lung Ve Hsin- Yi Chi, (2008), “Gender Differences İn Audit Quality”, *American Accounting Association Annual Meeting*.

Chung Janne O. Y., Jeffrey R. Cohen, And Gary S. Monroe (2008) The Effect Of Moods On Auditors’ Inventory Valuation Decisions. *Auditing: A Journal Of Practice & Theory* 2008, 27(2), 137-159.

Dearman, T. David Ve Michael D. Shields, (2005), ‘Avoiding Accounting Fixation: Determinants Of Cognitive Adaptation To Differences İn Accounting Method’, *Contemporary Accounting Research*, 22(2), 351-384.

Demir, C., & Yıldız, A. Muhasebe Hata Ve Hileleri Ve Hilelerin Ortaya Çıkarılmasında Adli Muhasebecilik Mesleği. *Birey Ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 91-141.

Ergüden, E., Dalkılıç, A. F., Kaya, C. T., & Sayar, A. Z. (2018). Finansal Raporlama Ve Denetim Uygulamaları Kapsamında Davranışsal Muhasebe Teorisine Bakış. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20, 411-425.

Erol, Y. (2008). İşletmelerde Yaşanan Yolsuzluklara (Hata Ve Hileler) Karşı Denetimden Beklentiler. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13 (1), 229-237

Gökoğlan, K., & Kök, M. (2021). Muhasebede Hile: Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe-Organizasyon-Pazarlama: Anlayış, Tartışma Ve Gelişmeler*, 1, 65-83.

Hiçşmaz, M. (1977). İşletme Hesaplarının İncelenmesi, Ankara: Aitia Yayınları.

Irmak, R., Kurnaz, G., Çağlayan, B., & Bal, B. (2002). Muhasebenin Genel Esasları Muhasebe Hata Ve Hileleri İle Bunların Tespit Yöntemleri Ve Hesapların Denetimi. *Vergi Denetmenler Derneği Yayınları*, Ankara, 9-44.

Jones, D. M. C. 1976. “Behavioural Aspects Of Management Accounting”, *Management Decision*, 14(1).

Katkat, M. Muhasebede Vergi Yönünden Denetimin Kayıt Dışı Ekonomi Üzerindeki Başarısı. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.2007

Kızıldağ, D. (2021) ‘Davranışsal Muhasebe: Kavramsal Çerçeve’, İçinde Özdemir, F. S., & Kızıldağ, D. (Ed.) Davranışsal Muhasebe: Teorik Ve Ampirik Çalışmalar, Ankara: Siyasal Kitabevi, Ss. 19-42.

Kim, K. Chung Ve William S. Waller, (2005), “A Behavioral Accounting Study Of Strategic Interaction İn A Tax Compliance Game ”, *Experimental Business Research*, 3, 35-56.

Li, Y. (2010), “The Case Analysis Of The Scandal Of Enron”, *International Journal Of Business And Management*, Cilt: 5, Sayı: 10, Ss.37-41.

Maliye Hesap Uzmanları Derneği (MHUD), (2004). Denetim İlke Ve Esasları, İstanbul: Acar Matbaası.

Marşap, B., & Gökten, P. O. (2016). Davranışsal Muhasebe: Kuramsal Yaklaşım. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 345-359.

Meltem, G. Ü. L., & Demir, Ö. (2022). Muhasebe Hata Ve Hilelerinde Farkındalık Araştırması: Elazığ İli Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2), 663-673.

Ozankaya, Ö. (1984). *Toplumbilimine Giriş*. " S" Yayınları.

Ozçimen, F. (2019). *Muhasebe Manipülasyonu Ve Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Manipülasyonuna Karşı Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi: Bursa İli Uygulaması* (Doctoral Dissertation, Bursa Uludag University (Turkey)).

Özkalp, E., & Kırıl, Ç. (1996). Kurumsal Davranış. *Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir*.

Uslu, M. C. (2019). *Muhasebe Hata Ve Hilelerinin Türk Vergi Mevzuatı Bakımından Değerlendirilmesi* (Master's Thesis, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Uyar, Ö. Ü. M. (2018). Muhasebede Hata Yönetimi Ve İş Performansı Arasındaki İlişkinin Görev Karmaşıklığı Bağlamında Değerlendirilmesi. *Muhasebe Ve Denetime Bakış Accounting & Auditing Review*, 18(55), 141-160.

Ülkü, S. (2012). *Sosyolojik Bir Kurum Olarak Dinlerin Muhasebe Sistemleri Üzerindeki Etkileri* (Doctoral Dissertation, Sakarya Üniversitesi (Turkey)).

Wibbeke, L. M., & Lachmann, M. (2020). Psychology In Management Accounting And Control Research: An Overview Of The Recent Literature. *Journal Of Management Control*, 31(3), 275-328.

Yiğit, Fatih (2010) Bütçesel Katılım İle İş Tatmini Arasındaki İlişkide Rol Belirsizliğinin Ara Değişken Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gebze *Yüksek Lisans Tezi*. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sbe